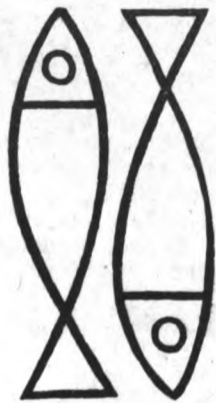


# OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“



## Vrucht van de Heilige Geest

„Maar de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid“.

Gal. 5 : 22.

Eénmaal is de Here Jezus opgenomen in de hemel voor de ogen der apostelen. En sedert dat ogenblik is Hij ons ten goede daar, totdat Hij wederkomen zal om te oordelen de levenden en de doden.

Eénmaal heeft de Here Jezus de Heilige Geest uitgestort. En vanaf dat ogenblik woont en werkt de Geest in de gemeente van Christus.

Het is goed, dat de gemeente de heilsfeiten van hemelvaart en uitstorting van de Heilige Geest in gedachtenis houdt. Maar het is niet best als de vruchten van de heilsfeiten in het leven der christenen ontbreken. En dat komt maar al te veel voor. Vele christenen leven alsof er geen levende Heiland in de hemel is. Ze gaan ongetroost hun levensweg en ze zijn niet blij en ze zoeken niet de dingen die boven zijn, waar Jezus Christus is. En diezelfde leven ook alsof de Heilige Geest niet aan de gemeente gegeven is. Ze leven niet uit het geloof, dat ook hun de Heilige Geest geschonken is en staan machteloos in de strijd tegen de duivel, de wereld en eigen vlees. En geven bovendien nog de schuld aan God, alsof die hun de Geest zou onthouden. We mogen de vraag wel eens stellen hoe het staat met ons zelf: Is er in ons leven de vrucht des Geestes, die in Gal. 5 : 22 wordt uitgestald?

\*\*\*

In Gal. 5 stelt Paulus tegenover elkaar de werken van het vlees en de vrucht van de Geest. Vlees en Geest zijn onverzoenlijke vijanden. Met vlees wordt heel het menselijke leven aangeduid, zoals het door de zonde is geworden. Daarbij moeten we niet alleen denken aan ons lichaam, maar ook aan onze geest en aan ons verstand en gevoel en wil. Heel ons bestaan, zoals het reilt en zeilt „van nature“, is vlees. En bij de werken van het vlees moeten we niet alleen denken aan hoerij in allerlei vorm. Maar aan heel de rij van zonden, die de apostel in de verzen 19—21 noemt: „overspel, hoerij, onreinheid, ontuchtigheid; afgoderij, venijngeving, vijandschappen, twisten, afgunstigheden, toorn, gekijf, tweedracht, ketterijen; nijd, moord, dronkenschappen, brasserijen en dergelijke“.

Daar was de wereld in de dagen van Paulus vol van. En daar is de wereld van heden nog vol van. Wat er ook veranderd is in de loop der eeuwen, het vlees is niet veranderd. Ook ons vlees niet. We hebben dagelijks nog tegen de boze lusten van ons vlees te strijden. Waartoe Paulus ons in vs. 16 opwekt: „Volbrengt de begeerlijkheid des

### RAMPEN

Christus verklaart dat alle onheilen die in de wereld voorvallen even zovele blijken van de toorn Gods zijn; wij maken daaruit op, welk een verderf ons wacht, indien wij dat niet bijtijds voorkomen.

CALVIJN

vleses niet“. De bovengenoemde zonden zijn „werken des vleses“. Werken van ons, zoals we zonder de Geest Gods zijn. Wij doen ze en wij zijn er verantwoordelijk voor. Er zijn zieken van geest en zieken van ziel die niet verantwoordelijk zijn voor hun daden. Daar rekenen rechters mee. En dat is goed. Maar er zijn ook rechters en advocaten en psychologen, die er veel te gauw bij zijn om een beklagde ontoerekenbaar te verklaren. Laten wij ons maar goed inprenten: onze zonden zijn werken van ons vlees. Wij laden door ze te doen schuld op ons. We moeten de blaam voor onze zonden niet op God werpen. Dus niet zeggen: zo ben ik nu eenmaal en ik doe ze vanzelf. „Vanzelf“ stroomt het water naar de zee, daar is dat water niet schuldig aan. Maar wij moeten onze zonden als schulden belijden. Dan vergeeft de HERE mild en overvloedig. Maar hoe dan verder? Dan maar flink aan het werk? Dan ons betere ik maar volgen en ons gezonde verstand gebruiken en de tanden op mekaar, opdat we andere mensen worden? Staat dat in onze macht? Geen sprake van.

\*\*\*

Paulus wijst ons een betere weg. Hij spreekt van „de vrucht des Geestes“. D.w.z. de vrucht van de Heilige Geest. De vrucht dus van de Geest van God. Dat is ook de Geest van onze Here Jezus Christus. Want Hij heeft de Geest uitgestort in zijn gemeente. Als Petrus op de eerste Pinksterdag z'n bekende preek houdt zegt hij: „Jezus dan, door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de beloofde Heilige Geest ontvangen hebbende van de Vader, heeft dit uitgestort dat gij nu ziet en hoort“. Hand. 2 : 33.

Aan die Heilige Geest krijgen we deel door het geloof in Jezus Christus. Hij heeft tot zijn discipelen gezegd: „Ik ben de wijnstok en gij de ranken: die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen“. Joh. 15 : 5. Zonder Hem kunnen we niets doen. Zonder Hem is alle strijd tegen de werken des vleses hopeloos. D.w.z. zonder zijn Geest kunnen we niets doen. Maar nu is dit de blijde boodschap, dat Jezus Christus de Geest voor ons verworven heeft en dat Hij zijn Geest geven wil aan allen, die Hem begeren. Wonderlijke en heerlijke boodschap is dat. Dat God door de Heilige Geest in ons hart en leven wil wonen en werken. Dat kunnen we niet zien en dat kunnen we niet tasten. We kunnen de Heilige Geest niet constateren en volgen in zijn werking. Die is ondoorgroendelijk en onnaspeurlijk. Nog veel meer ondoorgroendelijk en onnaspeurlijk dan de gangen van de wind. Leest maar wat er staat in Joh. 3 : 8. Maar de vrucht des Geestes is door het geloof wel met heilige vreugde op te merken. Zou het niet te merken zijn of er in de gemeente twist is en nijd en gekijf en tweedracht. . . . of liefde, blijdschap, vrede enz.?

Als nu iemand zou vragen: Maar hoe komen we aan die vrucht des Geestes, dan is het antwoord: door het geloof in de Here Jezus en door het geloof in de Heilige Geest. Door ons, zó als we zijn, over te geven aan de getrouwe Zaligmaker. En door ons met al onze ellende en al onze zonden toe te vertrouwen aan de gemeenschap van de Heilige Geest. Hij alleen is machtiger dan alle duivelen uit de hel. Hij is sterker dan alle ongeloofskrachten van de wereld. Voor Hem betekent het niets de werken des vleses in ons leven af te breken en de vrucht des

Geestes in ons leven te doen groeien. Zijn macht is zonder grens en Zijn liefde is onbeperkt. Wat Zijn liefde wil bewerken ontzegt Hem zijn vermogen niet. Laten we maar niets van ons zelf verwachten, maar alles van de Geest Gods. Dan zullen we niet beschaamd uitkomen.

\*\*\*

Wil dat nu zeggen, dat de vrucht van de Geest vanzelf groeit? Hebben de voorstanders van een totale lijdelijkheid gelijk, die met de handen in de schoot maar willen wachten op die vrucht des Geestes?

Er zullen wel mensen zijn, die zo over de vrucht des Geestes denken en daarnaar handelen. Liever moest ik zeggen: niet handelen. Maar dan denken en handelen ze niet naar de Geest. Want Die onderwijst ons door de Schrift, dat de vrucht des Geestes niet automatisch groeit. We moeten dit beeld van vrucht niet verkeerd verstaan. Het wil ons alle hoogmoed en alle eigen roem uit handen slaan. Het wil alle geloof in onszelf voorkomen. Het schrijft alle goed werk aan de Heilige Geest toe. Maar het wil ons niet maken tot een stok en een blok.

Mij komt nu een gesprek in herinnering, dat ik eens op een huisbezoek had. Een man en vrouw klaagden over gebrek aan vruchten in hun leven. Ze deden zoveel kwaad en geen goed. Als de vrucht des Geestes maar eerst in hun leven was dan zouden ze wel in de Here Jezus geloven. Ik keek intussen uit het raam en zag daar een bloeiende boomgaard en een welige roggeakker. Ik wees daarnaar en vroeg: „Hebben jullie met het planten van die bomen gewacht, totdat er vruchten in de lucht hingen? En hebben jullie met het zaaien van de rogge gewacht, totdat er aren in de lucht zweefden?“

Dat doet natuurlijk geen mens. Men zaait en men plant en zo verwacht men de vrucht. Zou het met Gods werk anders gaan? De HERE belooft rijke vrucht: liefde, blijdschap, vrede enz. Maar als wij die belofte afwijzen door ongeloof dan groeit de vrucht niet. En als wij om die vrucht niet bidden dan groeit ze niet. Want de Heilige Geest doet de vrucht niet groeien tegen onze wil en zin. Hij dringt wel, maar dwingt niet. Hij behandelt ons niet als een dode steen of als een stuk hout. Hij buigt onze wil. Maar dan zó, dat we ook gewillig worden en ook zelf willen. Hij neigt ons hart, maar dan zo, dat ons hart dan ook zich tot de HERE neigt. Hij bewerkt liefde en blijdschap en vrede en wat er verder volgt. Maar dan zo, dat wij liefhebben en blijde zijn en vrede hebben en houden.

De verhouding van Gods werk en ons ingeschakeld-zijn kan geen mens voorzien. Met onze redenaties kunnen we gemakkelijk alle verantwoordelijkheid wegpraten. Het klinkt ook nog erg vroom. Maar laten we maar oppassen, dat we de Heilige Geest niet bedroeven. Dat doen we door ons ongelovig geredeneer. En laten we maar toezien, dat we de Heilige Geest niet weerstaan. Want daartegen waarschuwt de HERE ons in zijn woord. En laten we maar niet bezig zijn met de Geest uit te blussen. Want ook dat is mogelijk. Dat alles doen we als we de werken des vleses bedrijven en daarin lust hebben. Dan drijven we de Geest Gods uit ons leven weg. En de vrucht daarvan is het eeuwig verderf.

Er is een andere, heerlijke bezigheid: „Wordt vervuld met de Geest“. Ef. 5 : 18. We worden vol van de Heilige Geest door te geloven en door te bidden en door te waken en te strijden tegen de zonde. Die volheid gunt God ons.

H. J. JAGER.

## „Pluriformiteit der Kerk”

De idee van de „pluriformiteit der kerk” staat bij ons in een kwade reuk.

Dat is een goed ding!

Want de gangbare opvatting omtrent die pluriformiteit is dóór en dóór slecht en heeft funeste gevolgen gehad voor het kerkelijke en christelijke leven in Nederland. Ze heeft de zaak van Gods kerk onmetelijke schade berokkend.

Zoals bekend is werd die gangbare opvatting van de pluriformiteit speciaal door Kuyper met steeds groter energie gepredikt en gepropageerd.

Wat deze theorie inhoudt?

Wel, niet anders, niet minder dan dit, dat God de véélheid van kerkelijke instituten, het grote aantal van de kerkelijke denominaties, positief heeft gewild. Dat dus de kerkelijke gescheurdheid van onze dagen Hem aangenaam is.

Reeds in het begin van zijn publieke optreden verkondigde Kuyper deze onheilvolle theorie met groot élan.

In zijn bekende brochure „Confidentie”, waarin hij zo openhartig uiteenzet waar hij met zijn veelzijdige activiteit naar streeft, propageert hij die pluriformiteitstheorie op echt kuyperiaanse wijze. Dat wil zeggen zó, dat hij suggereert dat ze onaantastbaar wáár is en dat dus feitelijk dwaas is wie zich daar nog tegen verzet!

„Machtiger dan onze mensen, zo schreef hij, is de stroming der geesten. Blijkt nu, dat deze al meer de weg der verbijzondering, der differencering, der individualisering opgaat, dan eist de denkwet(!) ook een toekomst, waarin óf alle kerkgemeenschap ophoudt, óf elke geesteskring(!) een kerk vinde naar de behoefte van het hart(!) Welke van deze twee ook kome, de volkskerk valt weg en niet zozeer van onze gelovige schare, minder nog van de ijver onzer enthousiasten, allermint van eigen arbeid, maar uitsluitend van de ontwikkeling onzer toestanden(!) wacht ik de splitsing in vrije kerken, die alleen oplossing geeft aan het probleem.

Spreke daar nu tegen, wie het woord op de lippen brandt; gespe daartegen het woord aan, wie God met macht bekleed heeft; woele, dreige, verenige men zich, ja, laat al wat talent is en groot heet in onze kerk zich met de warmste gloed, met de edelste geestdrift ter handhaving van „status quo” (de huidige stand van zaken) opmaken — toch zal het niet baten, toch zal men zwichten, toch ten leste buigen en bukken moeten, eenvoudig wijl het in geens mensen hand gegeven is een geestesbeweging te keren, die zich zo machtig, zo alles meeslepend van alle zijden openbaart”.

Er is, zo poneert Kuyper een „dubbele beweging” in de mensenwereld te onderscheiden. Enerzijds deze, dat de massaliteit zich al meer oplost in haar atomen. Anderzijds een zich open stuwen van die atomen tot al machtiger massa. Die dubbele beweging kan men bespeuren in de volkerenwereld. Maar niet minder in de wereld der kerk! Als nu die éne beweging, die van de oplossing der massa in haar atomen zich in de kerkelijke wereld doorzet dan „moeten de volkskerken zich in kleine, vrije kerken splitsen”. Maar waar die andere de overhand krijgt daar ontstaat de kerk van de massaliteit. De schone vruchten van die eerste beweging zien we in Amerika. Daar is het prachtig. Want daar zijn reeds vele en velerlei verschillende kerkelijke denominaties ontstaan. Daarentegen is Rome het sombere resultaat van die andere beweging.

Het zal nu ook in Nederland gaan om „Amerika” of „Rome”. „Een derde is er voor onze toekomst niet!” En dan, aldus Kuyper, „behoeft, wie de Gereformeerde volksaard kent, toch waarlijk niet over de toekomst te twijfelen”. Een fransman had het devies aangegeven: „l'église de la multitude” (de kerk van de menigte). Kuyper stelt daartegenover als zijn parool: „la multitude des églises” (de menigte der kerken)! En hij voegt er zelfverzekerd aan toe: „Tussen haar en Romes „L'église de la totalité” (de kerk van de totaliteit) staat de keus”.<sup>1)</sup>

Als men dit alles leest weet men niet waar men zich méér over moet verbazen: Over die pluriformiteitstheorie zélf. Of over de wijze waarop, de argumenten waarmee Kuyper ze verdedigt.

Het is onbegrijpelijk, dat iemand die toch zeker met eerbied het hogepriesterlijk gebed leest en paulinische woorden als we lezen in Fil. 2 en Ef. 4 van harte onderschrijft, zó, men zou haast zeggen: brutaal, durft te poneren, dat de kerk van Christus hier steeds meer uiteen moet vallen in los van en tegenover elkaar staande kerkelijke gemeenschappen!

Maar haast nóg onbegrijpelijker, is de argumentatie waarmee Kuyper deze dwaze en slechte theorie aannemelijk meent te kunnen maken. Van enig Schriftgetuigenis wordt niet gerept. Al wat we horen is dit, dat de „beweging der geesten” en de „denkwet” de kerk van Christus — nota bene net als de mensheid! — onweerstaanbaar uiteen drijft en doet versplinteren in een massa instituten, d.w.z. georganiseerde groepen van christenen. En in die steeds voortgaande verdeeldheid hebben we dan volgens Kuyper ook nog te doen met een soort fataliteit. Onafwendbaar komt die. De beweging der geesten drijft daar onweerstaanbaar naar toe! Dwaas is wie er zich tegen verzet.

Ja, dát is geloof ik het meest benauwende in deze woorden van Kuyper. Van enige norm Gods, en dus van enige verantwoordelijkheid van mensen is hierbij feitelijk geen sprake. Die spelen in deze „ontwikkeling” blijkbaar geen rol.

\*\*\*

In de dagen van de doleantie, dus van ± 1885—1892 horen we van Kuyper ook andere geluiden.

Dan voert hij soms een pleidooi voor de eenheid, de vereniging, de hereniging der kerken.

Maar daarna wordt de oude theorie weer voor de dag gehaald en met nieuw vuur en nieuwe „argumenten” verdedigd.

Men luistere maar eens naar het volgende schoons:

„Evenals elke menselijke levensopenbaring is ook de Kerk begonnen met op te treden in volstreckte eenheid; maar evenals elke andere menselijke levensopenbaring(!) is ook zij onderworpen aan de wet der ontwikkeling. Deze wet der ontwikkeling nu stelt op alle terrein van het leven de regel(!), dat deze ontwikkeling ga door splitsing en door daaruit geboren strijd. Wat begint en moet beginnen met eenvormig te zijn, gaat bij hoger ontwikkeling altoos en naar Gods ordinantie in veelvormigheid of pluriformiteit over. Zo is het in het leven van de plant, van het dier, en, op menselijk terrein, in het gezin, in het geslacht, in het bedrijf, in de kunst, in de wetenschap, in het staatkundig leven, en zo ook in het leven der Kerk. Menselijke zonde, dwaling en verkeerdheid, moge deze splitsing en strijd nodeloos verscherpen, maar in beginsel is deze splitsing een noodzakelijke werking van de door God gestelde levensordinantie. Eerst heeft de massa der mensen, hetzij als stam, als volk of als Kerk, slechts één leven, één besef, één denkwijze, één levensbestaan, één wijze van uiting, één ideaal. Bij voortgaande ontwikkeling daarentegen begint zich de persoonlijkheid te doen gelden en treedt het massale meer op de achtergrond. Verschil van ras, stam, nationaliteit, heuvelstreek, usantie en verleden, brengt teweeg, dat zich verschillende vormen in het eerst eenvormige leven beginnen te vertonen, en ten slotte worden hieruit verschillende rassen, verschillende scholen en richtingen, verschillende menselijke bestaanswijzen geboren, die ook voor het kerkelijk leven onderscheiden en uiteenlopende eisen stellen. Dientengevolge nu moet ook de kerk, die organisch één blijft, zich institutioneel in onderscheidene en uiteenlopende formatiën openbaren”.<sup>2)</sup>

Op deze wijze speelt Kuyper het klaar te „bewijzen”, dat de kerk van Christus in verschillende uiteenlopende instituten moet worden uiteengescheurd!

Dit afsplitsingsproces begon gelukkig al vroeg. Er was al spoedig een engelse, griekse, armenische, koptische kerkformatie. Maar in het westen en zuiden van Europa stuitte de Roomse Kerk deze schone ontwikkeling.

Tengevolge van de roomse zuurdesem hielden evenwel ook de reformatoren nog aan de dwaze eenheidsidee vast. Zij hebben de roomse eenheidswaan zelfs nog vurig

### UIT DE INHOUD:

Vrucht van de Heilige Geest	H. J. J.
„Pluriformiteit der kerk”	C. V.
Wedergeboorte	J. B.
Americana (I)	J. M.
Uit de geschiedenis van de reformatie (1921—1924) (Fundamentele vragen XVI)	J. Stw.
Antithese en isolement (III)	P. G. S.
Elke wijze vrouw bouwt haar huis	H.
Kritische krabbels	Frater
Persschouw	
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

verdedigd. En al het mogelijke geprobeerd om de gebroken kerkelijke eenheid, ook onder elkaar, te herstellen. De oude confessies leren hetzelfde. Ze staan alle op het onzuivere standpunt, dat de kerk één moet zijn ook in haar zichtbare openbaring. Kerk naast Kerk leek de reformatoren een onding.

Weer zeer merkwaardig is de wijze waarop Kuyper verklaart, hoe het kwam, dat de reformatoren nog aan die eenheid-van-de-kerk-in-het-zichtbare vasthielden.

Hun opvatting in deze steunde z.i. vooreerst op „de gewoonte”. Men was van meet af in die gewoonte opgevoed. Men was aan de idee van de éne kerk gewend geraakt en zo hield men die als van zelf vast.

Voorts steunde ze op „al wat in het Nieuwe Testament over het één zijn der Kerk op zo roerende wijze voorkomt”.

Inderdaad dat zegt Kuyper!

Men zou zeggen: als in het Nieuwe Testament de eenheid der Kerk zo duidelijk wordt geaccentueerd en geëist dan moet de zaak uit zijn, want dan is die beslist! Dan moet die eenheid ook met alle macht worden gezocht. Niet also Kuyper! Hij houdt zijn pluriformiteitsidee vast, ook al spreekt het Nieuwe Testament nog zo „roerend” over de eenheid!

Ten slotte noemt Kuyper nog als een steun voor die verkeerde opvatting omtrent de éénheid der kerk „het absoluut karakter van het toenmalig geloof”. De reformatoren leefden nog in de naieve overtuiging, dat er geen verschil bestond tussen hun „geloof” en „de absolute waarheid”. „Men sprak dan ook niet van de Roomse, van de Lutherse of van de Gereformeerde Kerk, maar uitsluitend van de Christelijke Kerk zonder meer. Immers wat men bedoelde tot institutionele openbaring te brengen was niets anders dan de Kerk van Christus. Daartoe behoorde al wat de waarheid beleed; daartegen stond over al wat de waarheid verdonkerde”.

Maar, gelukkig, allengs kwam men in de kerken der Reformatie tot beter inzicht. Dat kwam — let wel! — als een gevolg van „de drang van het leven”! Oorspronkelijk betitelden Gereformeerden en Lutherse, Episcopalen en Presbyterianen elkaar over en weer nog als valse kerk. Maar ten gevolge van de historische ontwikkeling hield dat langzamerhand op. En ten slotte handhaafde men nog wel in schijn de „hoogheid van één enkele Kerk”, maar tegelijk en feitelijk aanvaardde men „de pluriformiteit der Kerken” als „nieuwe bestaanswijzen van het kerkelijk leven”.

Grif geeft Kuyper toe, dat deze pluriformiteitsidee tegen de confessie ingaat. Er kwam, zegt hij eerlijk, „een kloof” gapen „tussen de in de Belijdenis uitgedrukte overtuiging en de overtuiging die zich onder de drang van het leven vormde”. In de formulieren van enigheid en bij „onze” oude dogmatische schrijvers hield het denkbeeld van de eenheid der zichtbare kerk stand. Maar, en daar is Kuyper blij mee — hij doet immers zelf al zijn best om deze nieuwe visie te verdedigen en te verbreiden — „in het werkelijke leven” werd „steeds openhartiger met de pluriformiteit der zichtbare Kerk gerekend”.<sup>3)</sup>

Dat dat in strijd was met de belijdenis scheen Kuyper niet te deren!

\*\*\*

Ontzaglijk is het kwaad, dat door de aan-

## Wedergeboorte

van Adriaan Roland Holst

*Toen, in een mist aan een oever,  
dit lichaam leeg lag, brak  
den grond der ziel een vuur uit  
dat de wereld in vlammen stak.*

*Afgronden braken open,  
hemelen sloten dicht;  
van grond tot wolken sloeg er  
een roode orkaan van licht.*

*Ik vluchtte, mijn handen geslagen  
tegen mijn aangezicht....*

*Ik weet niet, hoe ik weervond  
een weg, die verloren was;  
ik kwam aan een glinsterend water  
en bloemen en zacht gras;  
daar speelde God met een kind, dat  
nog niet geboren was.*

*Ik dacht een tijding te staamlen:  
„De wereld is vergaan”....  
God sprak: „Wat mijn stem niet doen kon,  
dat heeft mijn vuur gedaan:  
gij kwaamt. Ga naar het water;  
uw hoofd is nog zwart van roet,  
en wasch er van uw handen  
de vegen asch en bloed”.*

*Toen vroeg het kind: „wat is dat:  
de wereld?” en God zei  
blij na bedroefd herdenken:  
„De wereld is voorbij”  
en toen tot zichzelf: „nu blijven  
zij beiden weer bij mij”.*

*Ik wiesch mij in 't glinstrende water;  
God speelde met het wicht....  
ik legde mij in de bloemen;  
mijn oogen vielen dicht.*

*Toen ik ontwaakte lag ik  
in licht en bloemen alleen;  
vreemd en verzaligd zag ik  
over een water heen.*

Uit: *Voorbij de Wegen* (1920), p. 89; ook in *Verzamelde werken*, Deel I (1948), en in het „oievaartje” in *Ballingschap*, Keuze uit eigen werk (1955), p. 49.

Adriaan Roland Holst, in ons land een der groten van den geest, wordt heden zeventig jaar. Een leven lang heeft hij met zeldzame woordkracht zijn profetisch getuigenis gesproken tegen een ondergaande cultuur; te indringender, omdat dit geschiedde vanuit een allerpersoonlijkste apocalyptische verwachting.

Dat hij vandaag onze „omgekeerde, late wereld”, waarin de ziel zich bijkans geen raad meer weet, typeert als woest en moe, bedreigd door vernieling tot een puinhoop, of ontzieting tot een mierenhoop, mag ons niet onberoerd laten. Dat echter zijn bewuste (aan keltische mythologie ontleende) symboliek van ruimte en tijd en de hedendaagse verslaving van de ruimte aan den tijd niets heeft van het Enig bevrijdende Woord, mag ons daarbij niet ontgaan en moet ons hartelijk bedroeven. Zijn droom is op onze planeet de zóveelste. En heeft met Jezus Christus niet van doen.

Ruimte en tijd zijn in dien droom elkaar vijandig. De ruimte is het zinnebeeld van 's levens eeuwigheid, de tijd symboliseert onze gehoorzaamheid aan de wet van de vergankelijkheid. De ruimte moet ons redden van den tijd. Datgene nu wat de wereld te gronde zal richten, is in wezen hetzelfde wat het mensenhart verwoest. De mens gaat op in den tijd, in het schrikbewind van uur en feit, en heeft geen gehoor voor de stem van de ruimte, van den roepgod van het stille eiland over zee.

Het gedicht **Wedergeboorte**, een der aangrijpendste uit onze 20-eeuwse letterkunde, is geboren uit de verhevigde en doorzongen hunkering naar de zuivere ruimte, waaruit de wereld is verzezen en waarin zij weer verzinken zal. In het visioen van den ondergang van onze late wereld krijgt het persoonlijk verlangen van den dichter naar verlossende zuiverheid kosmische verbreding, en profetische gestalte. Het vuur dat de wereld wegbrandt in een orkaan van licht is de onmiddellijke voorspreekende zielskracht die van achter en van uit de ruimte door den tijd heenslaat en dien, met het lichaam, waarin de ziel niet meer huizen kon, wegzuivert in een alverzengenden gloed. Er is dan mist aan een oever: alle zicht op de zee en het eiland aan gene zijde is weg, er werd naar geen stem van de ruimte meer gehoord. De heilige gloed van het zielevuur kan dit lichaam dat leeg ligt niet meer vullen en wordt tot heilloze steekvlammen die heel de wereld in brand zetten. Voor de ingekeerden, die de ruimte en de ziel niet verraden hebben, is dit wereld-einde echter een wedergeboorte tot een hiernaamaals, waarin zij het hiervoormaals hervinden, aan een glinsterend water, met bloemen en zacht gras, waar God speelt met een ongeboren kind. In deze prachtige, losgezongen symboliek is dit kind beeld van de elysische schuldeloosheid van het zijn van vóór en na den tijd. De dichter komt voorbij alle wegen den tijd uitgevlucht, en zal, gered, nu ook bij God blijven: „nu blijven zij beiden weer bij mij”. De tijd, die tot een verschrikking was geworden en een droefheid voor God, is voorgoed voorbij. God vindt zijn vermaking in het onschuldig wicht: de na-tijd is niet anders dan de vóór-tijd. En de dichter, gereinigd van bloed en roet en as, laatste sporen van de vergane wereld, legt zich te ruste in het klein eeuwig rijk van de zuivere ruimte; en ontwaakt daar, vreemd en verzaligd, zelf ook wedergeboren tot de schuldeloosheid van het kind, in het licht en de bloemen van voor de wereld en na haar einde.

J. BOSCH.

vaarding en beleving van deze pluriformiteitstheorie werd aangericht.

Ze heeft het kerkelijke leven zo verwoest, dat het misschien wel nimmer te herstellen is.

Want deze theorie ontcrachtte de norm, de eis van God en zijn Christus, dat de kerk reeds op deze wereld, in deze bedeling, óók in het zichtbare, óók in haar institutaire leven, één zal zijn.

Of die eenheid hier bereikt wordt is een andere zaak. Ook hier geldt dat we de uitkomst niet hebben te berekenen, maar alleen op het doel moeten letten. We weten zelfs, dat die eenheid in deze wereld waarin ook in Gods kinderen en Gods kerk de zonde nog zo ontzaglijk woedt, nooit ten volle zal worden bereikt.

Maar dat doet hier volstrekt niets ter zake. Waar het wél op aankomt, dat is dit, dat Jezus Christus de zichtbare éénheid van Zijn gemeente reeds hier wil! Dat Hij die begeerd heeft als loon op zijn arbeid. Dat Hij zelfs de voortgang van zijn arbeid van die zichtbare eenheid afhankelijk maakte! Jezus Christus wil al zijn kinderen aan het éne Avondmaal hebben en rond dezelfde preekstoel! En Hij haat het, dat zijn kinderen zich kerkelijk tegenover elkaar organiseren en avondmalen aanrichten waarvan men hen uitsluit, die Hij er per se aan hebben wil.

Ten gevolge van deze pluriformiteitstheorie is nu de spanning, de strijd, het gebed om de éénheid der kerk verslapt of verdwenen. Waarom zou men ook daarvoor bidden en strijden als de veelheid der kerken een schone vrucht is van een hogere ontplooiing van het kerkelijke leven? Men leed niet meer onder de gescheurdheid der kerk. Men klaagde er niet meer over bij God. Men klaagde zichzelf en de kerk waartoe men behoorde niet meer aan omdat men deze gruwel zo rustig, zo onverschillig aanvaardde. Men zocht de gelovigen buiten de eigen kerkelijke gemeenschap niet meer op, men ging niet meer tot hen uit, om hen en zichzelf te dringen naar, om met hen te zoeken, de openbaring van de éénheid in Christus!

Voor al in de niet-kerkelijke samenwerking der gelovigen heeft deze pluriformiteitstheorie verwoestend gewerkt.

Want, dikwijls onbewust, maar juist daardoor te krachtiger, werd deze theorie de basis van de samenwerking. Men ging namelijk veelal samenwerken in de houding van: och, die kerkelijke gescheidenheid betekent niets. Daar trekken we ons niets van aan. Daar praten we zelfs niet over. We zijn broeders en daarmee uit. Het „kerkelijke” — dat is ten slotte niet meer dan het „kerkelijke”! We kunnen ons daardoor bij de ontplooiing van onze christelijke actie niet laten ophouden. In feite werd het zelfs dikwijls zo, dat men de éénheid in Christus, die men „in het kerkelijke” niet gelóofde en daarom ook niet in praktijk bracht, in de niet-kerkelijke organisaties ging zoeken en beleven. Die werden zo in feite een soort super-kerk. Men probeerde daarin misschien ook wel het kwade kerkelijke geweten te sussen! Bij velen was dat zelfs al heel gauw grondig toegeschroeid.

Het is mijn vaste overtuiging, dat de pluriformiteitsidee de echte samenwerking tussen de gelovigen uit verschillende „kerken” op de velerlei gebieden van het menselijke leven ontzaglijk heeft misvormd en geschaad. Die samenwerking werd juist omdat men de centrale kerkvraag — het waarachtige éénzijn in Christus rond kansel en avondmaaltafel — niet bleef stellen, niet bleef aandringen aan de consciënties, van de aanvang af ondermijnd en belemmerd in haar kracht, zuiverheid en vrucht. Omdat de verontrusting over en de schuld van de kerkelijke gescheurdheid in en door die samenwerking veelal werd gebagatelliseerd en weggewerkt, werd ze van de aanvang af gedenatureerd.

Hoe gans anders zou speciaal het gereformeerde leven in Nederland zich hebben ontplooid als allen die verzekeren, dat zij de gereformeerde confessie aanvaarden als de vertolking van hun geloof in de Schrift, rusteloos tegen zichzelf en tegen elkaar hadden gezegd: Het is niet goed, het is een zonde dat we kerkelijk gescheiden zijn. We doen daardoor Christus dag in dag uit verdriet aan. We belemmeren daardoor permanent de opbouw van zijn kerk. We staan daardoor ononderbroken de doorbraak van zijn koninkrijk tegen. We zijn er dag in dag uit oorzaak van, dat duizenden zich aan Christus ergeren. We doen ook land en volk ontzaglijk veel kwaad. We leven voor zover we die eenheid

niet metterdaad begeren en zoeken in zonde voor Gods aangezicht.

Ja als deze houding, deze gesteldheid van allen die gereformeerd willen zijn had geleefd — hoe gans anders zou dan de samenwerking geworden zijn op politiek, sociaal en ander terrein. Dan zou men die hebben gezocht in diepe beschaamdheid daarover dat men elkaar alleen maar dáárin kon vinden. Dan zou men beseft hebben: ook deze samenwerking zal uiteindelijk op niets uitlopen, als niet naar de centrale en fundamentele eis van Christus, namelijk dat men ook en vóór alles, kerkelijk één zal zijn, wordt gehoord. Dan zou men deze samenwerking zijn begonnen, met het begeren, de wil, dat zij mee voorbereiding vóór en weg zou zijn náár de hoogste beleving van de radicale en integrale

eenheid met en in Christus, welke daar wordt gevonden waar allen onder de éne kansel en aan de éne dis samenkomen.

Ja, wat zou het er ook met de samenwerking der gelovigen uit verschillende denominaties anders hebben voorgestaan, wat zou ze zuiverder zijn geweest en meer perspectief hebben geboden, als men zó had geloofd, geleiden, gebeden, gewerkt.

Ja, als... maar het is niet zo geweest! En daarvan draagt die ellendige, die kerkontbindende pluriformiteitsidee voor een groot deel de schuld.

C. V.

- 1) Confidentie, p. 84/5.
- 2) De Gemeene Gratie, III, p. 291.
- 3) Idem, III, p. 233/4.

## AMERICANA

### I

#### Inleiding

Enige tijd geleden werden, van geachte zijde uit de kring der lezers, mij een paar nummers van de Nieuwe Rotterdamse Courant toegezonden. In deze nummers van de N.R.C. komen overpeinzingen voor na een Amerikaanse reis. In de toegezonden nummers heeft de mij onbekende schrijver het over het godsdienstig leven in de Verenigde Staten. Een onderwerp dat ons interesseert. Niet alleen de lezer, die deze artikelen ons toezond met het verzoek daar eens wat over te schrijven, maar ons allen. Amerika, met name de Verenigde Staten blijven ons in Europa en in Nederland fascineren. Wat heeft Amerika een grote en steeds stijgende invloed op het denken en doen van de mensen in West Europa en met name ook in Nederland! Wat een invloeden gaan er b.v. van de Amerikaanse filmwereld uit op de gedachten-wereld en de voorstellingswereld van de jeugd en van de huidige generatie in het algemeen. Niet, dat men in onze kringen meeleeft met de filmwereld en niet, dat schrijver van dit artikel daar veel van weet (hij moet bekennen, en hij doet het zonder schaamte, dat hij niet op de hoogte is met de filmwereld), maar we weten allen dit wel, dat de west-europese landen overstroomd worden met filmproducten uit de Ver. Staten. We weten dat de Amerikaanse filmsterren en ook andere soortgelijke heren en dames, bij de jeugd in de hele wereld bekend zijn, meer en beter dan grote staatslieden en figuren uit het kerkelijk leven. Dit zijn voor ons allen gemakkelijk constateerbare feiten. Onze kinderen groeien op tussen de jeugd van vandaag en niet tussen de jeugd van veertig, vijftig jaar geleden. En we hebben niet op alle plaatsen gereformeerde lagere en middelbare scholen, waar wij misschien een milieu kunnen scheppen, dat, als een enclave in de wereld van deze tijd, gehandhaafd kan worden.

In de boekwinkels liggen stapels Amerikaanse boeken, waaronder vele romans van niet te best allooi, om geen harder woord te gebruiken, onze jeugd leert engels lezen en vliegt er op af.

Er zijn ook andere aanrakingspunten met de wereld aan de overzijde van de Atlantische Oceaan. Denk aan de emigrantstroom. De grootste stroom van de emigranten, die naar het verre westen vloeit, moge in Canada uitmonden, Canada ligt in de onmiddellijke nabijheid van de Ver. Staten. En de cultuurwereld van de laatsten doet haar invloeden sterk gevoelen in Canada. Onze mensen in Canada komen daar in aanraking — zij het op enige afstand — met de Amerikaanse godsdienstigheid, en naar mate zij er langer wonen, zullen zij er intensiever mee in aanraking komen. Hun kinderen groeien er van meetaf in op, zullen er straks hun plaats vinden en weten van Nederland niet veel. Wat zij nog van Nederland vernemen door middel van vader en moeder, dat is voor hen niet levend. Dat draagt al gauw het karakter van min of meer onwerkelijke verhalen van een ouder geslacht, uit een vroegere, vreemde tijd.

Genoeg om er ons aan te herinneren, dat Amerika een machtige invloed heeft op ons denken en doen. Het godsdienstige leven van Amerika interesseert ons bovendien bijzonder,

ondat zovelen onzer daar familie of verre familieleden hebben. Niet alleen nu, in de jaren na de Tweede Wereldoorlog, maar ook vroeger ging de belangstelling naar Amerika uit. Niet alleen nu gaat een stroom emigranten daarheen, maar ook in vroeger dagen was dat zo.

Amerika is een toverwoord geweest voor geslachten. Het was het land van materieel gewin. Het land waar de mogelijkheden opgescheept lagen, zo dacht men, om snel een gefortuneerd mens te worden.

Wat zijn er niet een landgenoten heengetrokken en wat een geloofs- en kerkgenoten. Hoeveelen hebben geen familie of verre familie in Michigan? Daarheen trokken in de eerste helft der vorige eeuw de afgescheiden emigranten, volksverhuizers genoemd in die dagen, onder leiding van Van Raalte en Van der Meulen.

Hoe leefden wij in onze gereformeerde kerken niet mee met de Christelijke Geref. Kerk in de Ver. Staten, die haar centrum heeft in Grand Rapids? Pas na de oorlog is er in de relaties met deze kerkengroep verkoeling en bevrozing ingetreden tengevolge van de houding van deze kerkengroep ten aanzien van de kerkelijke vrijmaking in ons land.

Het onderwerp interesseert ons óók, omdat de schrijver in de N.R.C. belangrijke dingen „overpeinst”. Hij blijft niet aan de oppervlakte, maar tracht in zijn beschouwingen door te dringen tot de achtergronden van het voor ons moeilijk te doorgronden Amerikaanse leven en het Amerikaanse godsdienstig leven. Naar aanleiding van hetgeen deze schrijver in de N.R.C. opmerkt, willen wij in

deze artikelen trachten enkele creatieve krachten van het Amerikaanse „cultuurleven” en godsdienstig leven, aan te wijzen, krachten, die wij in rekening moeten brengen willen wij ons enig denkbeeld vormen van het Amerikaanse leven, vooral kerkelijk en godsdienstig.

Maar als wij deze krachten en vooronderstellingen van het Amerikaanse leven in rekening brengen, blijft het nog een schier onmogelijke zaak om een goed en passend denkbeeld ons te vormen. Niet alleen voor ons blijft dat haast onmogelijk, zelfs voor Amerikanen, die in de Ver. Staten wonen en werken. Dat schrijft Willard L. Sperry, een Engelse, congregationalistische dominee, die in 1922 als „Dean” werd verbonden aan de theologische faculteit van de Harvard universiteit, in de Ver. Staten. Een man, die gedurende de laatste veertig jaren regelmatig heen en weer reisde van Amerika naar zijn moederland, Engeland, en terug; die zijn zomervacaties meestal doorbracht in de buurt van Oxford, die dus en Engeland en daarmee Europa bleef vasthouden, en die in de Ver. Staten, met name in het godsdienstig en kerkelijk leven, thuis was geraakt als weinigen; een man die een bekend publicist is geworden en die honoris causa graden heeft ontvangen, naast zijn verworven theologische graden, van de Amerikaanse universiteiten van Amherst, Brown, Yale, Williams, Harvard en Boston. Hij heeft indertijd van de Cambridge University Press het vererend verzoek ontvangen, om een boek te schrijven over het godsdienstig leven in Amerika, een boek speciaal bedoeld om de Engelse lezers een idee te geven omtrent de huidige toestand van de godsdienst in Amerika. Hij schrijft: de uitnodiging is bekoorlijk maar de taak is moeilijk. Amerika bezit niet de homogeniteit die een land als Engeland heeft, en generaliseringen omtrent een zo gemengd volk en een zo complexe, ingewikkelde maatschappij, schieten altijd tekort. Geen enkele Amerikaan kan pretenderen zijn land nauwkeurig te kennen in zijn lengte en breedte. Wat zijn woning en levensomstandigheden aangaat, is hij burger van één bepaalde staat. De Verklaring van Onafhankelijkheid van 1776 vermeldt niet de natie maar „de staten”. Iedere staat heeft zijn eigen karakter en tussen de levenswijze in de éne en de andere zijn, ook traditioneel, grote verschillen. Eveneens zijn tussen de „staatswetten” in de éne en de andere staat grote verschillen. Met die staatswetten heeft men in zijn dagelijks leven te maken. Met de wetten van de federatie komt men in het dagelijkse leven veel minder in aanraking.

Men houde deze opmerkingen-vòóraf, in gedachten bij hetgeen volgt.

J. MEESTER.

## Uit de geschiedenis van de Reformatie (1921-1924)

### Fundamentele Vragen XVI

In de tweede jaargang begint J. C. Rullmann met het schrijven van een Kuypers-biografie, een bespreking van alle boeken en geschriften van dr. A. Kuypers. Ook in de volgende jaargangen wordt deze serie voortgezet. Daarbij werd Mej. H. S. S. Kuypers, de dochter van Abraham Kuypers, vaste medewerkster. Dr. Hepp zorgde daarbij voor een regelmatig citaat uit De Heraut, die door prof. dr. H. H. Kuypers werd geredigeerd. Er was dus eerder samenwerking dan bestrijding tussen De Reformatie en De Heraut van Kuypers.

Hepp verzorgde ook het tweede jaar de rubrieken: Kerkelijk leven en Persschouw, terwijl hij 47 van de 51 recensies voor zijn rekening nam. Intussen publiceerd Hepp zijn biografie in afleveringen van de pas gestorven Bavinck. Zoals te verwachten was werd Hepp nog voor deze levensbeschrijving gereed was, benoemd tot opvolger van Bavinck aan de V. U.

Bij de intrede van de tweede jaargang lanceerde Hepp de idee van voortgezette, **doorgaande reformatie**. In de derde jaargang zou hij hieronder mede verstaan de samen-

werking tussen alle gereformeerden. Als voorwaarden zouden daarbij echter gesteld moeten worden: a. „dat het vraagstuk van de kerk als instituut buiten bespreking blijft”; b. „dat men ook de politieke aktie uitzonderde”; c. „dat het beginsel steeds gesteld wordt boven personen” (III p. 161). In dezelfde jaargang schreef Hepp dertien artikelen over de „Gemene Gratie”, waarbij hij bevestigde dat Calvijn de volgende onderscheidingen aannam: „1. een algemeene algemeene genade, 2. een bijzondere algemeene genade, 3. een algemeene bijzondere genade en 4. een bijzondere bijzondere genade” (III p. 107).

In de tweede jaargang vinden we vijf ondoordachte hoofdartikelen van dr. Van der Vaart Smit over „Vorm en Geest”. Hepp ging deze in vijf volgende hoofdartikelen bestrijden, zonder de vaste medewerker Van der Vaart Smit daarin te kennen of hem vòór de plaatsing van zijn artikelen over bezwaren te hebben ingelicht. Vanzelfsprekend bedankte Van der Vaart Smit als medewerker en als lid van het consortium. Zijn artikelen waren niet houdbaar, maar het optreden van de eindredacteur was evenmin verdedigbaar. Ingezonden artikelen tegen Van der Vaart

Smit werden opgenomen, ingezonden artikelen tegen het optreden van de eindredacteur werden niet opgenomen, maar twee maanden later, 9 juni 1922, wel beantwoord met een redactioneel artikel. Hierin werd een redactionele afdwaling toegegeven. Prof. Buytendijk en dr. Wielenga keren zich daarbij met name tegen de methode Hepp; dr. Dijk deed dit niet. Positief stelt de gehele redactie zich achter het program van actie: **eenheid** tussen de verschillende kerkelijke groeperingen; **vrijheid** van spreken binnen de grenzen van de belijdenis en werken in de positief **reformatorische richting**.

Bij het begin van de derde jaargang is Hepp professor geworden wat tengevolge heeft dat dr. Wielenga de persschouw gaat leveren. Reeds enige maanden eerder werd drs. C. Tazelaar als vijfde man in de redactie opgenomen om de literaire rubriek te verzorgen. Ook kreeg het blad een „moderne” kop. Hepp schrijft over dit kunstproduct, dat ook vandaag nog wekelijks wordt vertoond: „Ziet, hoe de letters in elkander doordringen. Het is alsof ze worstelen, zij wekken niet de gewaarwording van rust, maar van streving. Hoe breed zijn de lijsten! Breed als het leven, als het Gereformeerde leven, dat zich niet opsluiten laat, maar de wereld voor Christus opeist. Doch herhaaldelijk worden de horizontale lijnen door verticale gesneden. Daar zit een drang naar boven in. De ontwikkelingsidee wordt er zo kostelijk door uitgedrukt. En dan de wijdgewiekte arend tot opvliegen gereed! In dien kop staat ons doel verzinnebeeld!”

Interessant is in de derde jaargang de serie van tweedertig artikelen van dr. Wielenga: „In de School der Wijsbegeerte”, waaruit een rijke belezenheid blijkt maar eigenlijk geen enkele eigen, originele gedachte en stellingname, tenzij dan de opmerking dat Kant niet is ontkomen aan een „reusachtige vergissing”! (III p. 276). Beter is de kernachtige kritiek die Grosheide leverde op de verklaring van de brief aan de Romeinen door Karl Barth (III p. 220, 221).

Ook in de tweede en derde jaargang vinden we weer veel schriftstudies van Schilder, tweemaal vijf hoofdartikelen over de kerktaal en een serie over de Aesthetische Christus-beschouwing. In de persschouw komt zijn naam enkele malen voor. Dr. Wielenga noemt hem daarbij: „een méester in het recht-zetten van scheeve dingen” (III p. 389).

De vierde jaargang werd gekenmerkt door de toneelkwestie. Veertien studenten van de V. U. speelden in de Amsterdamse Schouwburg mee in een zwoel stuk van Querido getiteld „Saul en David”. Hepp schreef hier tegen een fel artikel, hetgeen voor prof. Buytendijk aanleiding werd om onder protest uit de redactie te treden. Hij miste bij Hepp vaak de juistheid en zuiverheid in de reproductie van gegevens. De toneelkwestie werd een brandend vraagstuk. Directeuren en curatoren van de V. U. keuren de daad van de studenten af en daarmee ook de houding van prof. Buytendijk. Over een publicatie van dr. Geelkerken die de studenten verdedigde, werd in een open brief door een kerklid gevraagd: „of hetgeen dr. Geelkerken schreef niet een aanwijzing is, dat hem het ambt van herder in de Gereformeerde Kerk niet toekomt”. Misschien om soortgelijke reden als Buytendijk trad Wielenga die al vaker onenigheid met Hepp had, aan het einde van de jaargang uit de redactie. Dr. Dijk deed hetzelfde, zodat aanvulling wenselijk werd. De vijfde jaargang verschijnt daarom onder redactie van Hepp, Tazelaar, Schilder en Waterink.

Prof. Grosheide stelde eens als voorwaarde voor reformatie het optreden van een genie. De knapste mensen van De Reformatie waren Vollenhoven, Buytendijk en Hepp; van Schilder kon men echter zeggen dat hij geniaal was. Vollenhoven heeft nooit in De Reformatie geschreven al bleef hij tot het duitse verschijningsverbod vaste medewerker. Buytendijk trad uit de redactie. Hij verliet de V. U. en werd hoogleraar te Groningen, later te Utrecht. Na de kwestie met Geelkerken in 1926 verliet hij de gereformeerde kerk en werd rooms-katholiek. Hepp bleef steeds meer een onaangenaam mens en een knap maar verward kuyperiaan. Ook Hepp zou eens uit de redactie treden en dan zou Schilder de reformator van De Reformatie blijken.

In de vierde jaargang verzorgt ds Schilder eerst een half jaar lang een kroniek. Dit werk

lag hem minder. In mei 1924 krijgt hij daarom de persschouw en in september 1924 wordt hij tenslotte redacteur.

Het voorjaar 1924 is de tijd waarin we het ontstaan van de wijsbegeerte der wetsidee dateren. Dr. Wielenga beëindigt in deze maanden zijn serie: In de school der wijsbegeerte. Oncritisch plaatst hij aan het einde naast elkaar als grondslag voor „een veelzijdigen kerkbloeit van de calvinistische wijsbegeerte”, werken van Kuyper, Bavinck, Woltjer, Geelkerken, Van der Vaart Smit, Vollenhoven, Hepp en Buytendijk (IV p. 282).

Interessanter zijn drie hoofdartikelen van prof. Hoekstra uit Kampen over het: kantianisme, het neo-kantianisme en de christelijke filosofie. Tot dusver is er nog niemand opgestaan „die met genialen greep een stelsel van Christelijke filosofie ontwierp”, maar „het is niet onmogelijk, dat van het saamwerken der jongere geleerden een krachtige ontwikkeling van filosofisch denken en wijsgerige studie in Christelijken geest het gevolg zal zijn”. Hoekstra die zelf promoveerde op het onderwerp „Immanente Kritik zur kantischen Religionsphilosophie”, stelt primair dat Christelijke wijsbegeerte positie moet kiezen tegenover het kantianisme en het neo-kantianisme. „Eén van de eerste vragen, die de Christenwijsgeer in zijn kenleer zal hebben te beantwoorden is deze: hoe sta ik tegenover de kritiek der zuivere Rede van Kant?” (IV p. 343).

Vier voorwaarden stelt Hoekstra aan christelijke wijsbegeerte. Deze wijsbegeerte moet **theïstisch** zijn, en in stede van auto-noom **gehoorzaam aan Gods wetten**. De wijsgeer zelf moet met heel zijn hart een christen

<p><b>Redactieleden:</b> Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF</p> <p><b>Adres van Redactie:</b> H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen</p> <p><b>Medewerkers:</b> Ds. D. van Dijk, Groningen Drs W. K. van Dijk, Groningen P. A. Hekstra, Rotterdam Dr. D. Holwerda, Groningen Ds. P. K. Keizer, Groningen Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven Ds. J. Meester, Amsterdam-Z. Mr. Dr. J. Meulink, Enschede D. W. L. Milo, Nunspeet Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht Drs. G. Puchinger, Utrecht Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z. Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven Ds. B. Telder, Breda Ds. G. Visee, Kampen Ds. C. Vonk, Schiedam Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen</p> <p><b>Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:</b> H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht</p>
--

zijn en werken **bij het licht der Schrift** (IV p. 351).

Dooyeweerd moet door deze artikelen van augustus 1924 gesterkt zijn bij zijn werk, waarover hij juist enige maanden eerder begon te publiceren.

J. STELLINGWERFF.

## ANTITHESE EN ISOLEMENT

### III

#### De Kuyperiaanse wereld

Na Kuyper hebben zijn volgelingen deze beide gedachten verder uitgewerkt. Enerzijds de antithese-idee, om het calvinistisch volksdeel op te roepen tot principiële strijd voor Christus' Koningschap op alle terrein, en anderzijds de Gemene-Gratie-idee als grondslag voor een culturele samenwerking, waar dat ook maar even mogelijk was. Deze uitwerking is waarschijnlijk anders verlopen dan Kuyper heeft voorzien. Ze heeft wél geleid tot een stormachtige opbloei van het gereformeerde leven, tot de emancipatie waarnaar Kuyper had gestreefd. Maar het is de vraag, of het karakter van de naar hem genoemde kuyperiaanse wereld een weerspiegeling was van zijn eigen intenties.

Over de ontwikkeling van de beide polaire ideeën in Kuypers denken dan nu eerst een enkel woord. De antithese-idee wordt systematisch doorgevoerd op alle levensterreinen, en wel in deze vorm dat overall aparte christelijke organisaties worden opgericht, overigens naar analogie van de roomse en humanistische zusterorganisaties. We krijgen na de christelijke partij, de christelijke school, nu ook de christelijke vakorganisaties voor alle beroepen, de christelijke universiteit met alle faculteiten, de christelijke omroep, de christelijke reisvereniging, de christelijke sportverenigingen, christelijke voetbal, christelijke schaken, christelijke natuurstudie, kortom een christelijke staalkaart van heel het menselijke leven in al zijn aspecten en verbanden, zodat het wél afgezaagd maar niet geheel ridicul is, als buitenstaanders zich afvragen waarom het christelijke geitenfokken vergeten is. Deze vloedgolf van activiteit, die we misschien beter activisme kunnen noemen, had tot gevolg dat het gereformeerde volk zich weldra een christelijke stad had gebouwd, met (natuurlijk) de christelijke kerk in het centrum, en om de stad een muur, die men de a. noemde, en waarbinnen men gemengde gevoelens van weerbaarheid en veiligheid kon krijgen. En ook kreeg.

Dit wat betreft de ene lijn. De andere lijn beweegt zich in zekere zin in tegengestelde richting. De uitwerking van de Gemene-gratie-theorie gaat verder in de zin van een terreinenleer, die gevaarlijk de trekken gaat vertonen van het thomistische dualisme tussen natuur en genade. Het gevolg is een

opkomende synthese-geest, die de nadruk legt op het burgerlijk-goede in de afvallige cultuur, waarvan men met de vormen tevens vaak de inhoud gaat overnemen. Deze laatste stroming in de richting van het cultuuroptimisme gaat nu juist de eerste lijn wonderlijk doorkruisen, waardoor de diepere zin van de antithese-idee dreigt verloren te gaan. Door de ontkrachting van de antithese-idee blijft er alleen een uiterlijk gelaat, nl. het organisatie-activisme over.

#### Critiek van Barth en Schilder

Het is bekend, tot welke protesten deze ontwikkeling heeft geleid. Twee centrale figuren, die wat betreft deze kritiek naast elkaar stonden, moeten hier genoemd worden: Barth en Schilder. De kritiek van Karl Barth richt zich voornamelijk op de uitwerking van de a.-idee, terwijl Schilder zich in zijn kritiek meer kant tegen de Gemene-gratie-conceptie en de gevolgen daarvan.

Karl Barth en zijn volgelingen zien in de hantering van de a. een program, een ideologie, die het zich apart organiseren der christenen moest wettigen. Daardoor wordt er tekort gedaan aan de solidariteit met de wereld, een solidariteit die volgens hen niet alleen in het geschapen-zijn, maar ook in de religieuze verhouding met God tot uiting komt. De Barthianen stelden zo het dilemma: a. — solidariteit, en kozen dan ook voor de solidariteit. Het vervreemd zijn, het zich isoleren van de wereld is volgens hen juist die houding, die Christus zo scherp onder de Joden heeft afgekeurd.

Hier stuiten we opeens op een parallel: de kuyperiaanse wereld en het volk Israël. In hoeverre zijn hier dezelfde trekken van de valse antithese-idee in Israël te herkennen? Wanneer wij deze Barthiaanse kritiek eerlijk overwegen, dan moeten we m.i. ons in een bepaald opzicht daarvoor buigen. Inderdaad zien we in de hantering van de antithese-idee in de jongste geschiedenis weer een terugkomen van deze oeroude dwaling der kerk: het zien van de antithese niet als een **onverdiende genade**, maar als een **vanzelfsprekendheid**; niet als een **gave**, maar als **bezit**. Het egocentrisch denken, dat de wereld om de kerk wil laten draaien in plaats van de kerk om de wereld, dat dientengevolge het evangelisch perspectief op de wereld verliest (het apostolaat, zoals de hervormden dat zo graag noemen), en zich in de persoonlijke omgang isoleert van de ongelovigen, —

die egocentrische levenshouding vinden we inderdaad maar alteveel in de gereformeerde wereld terug. Het isolement binnen de muur der antithese, dat is kort gezegd de houding der Joden, die we hier weer in andere vormen herkennen. En het is wel tekenend, dat wij wél onze (overigens gerechtvaardigde) critiek tegen de **dogmatische** stellingen en vooronderstellingen van Barth over zijn hoofd hebben uitgestort, maar steeds doof zijn geweest voor zijn gerechtvaardigde **ethisch-religieuze** critiek.

Want, wie gereformeerd wil blijven, kan niet kiezen in een dilemma antithese-solidariteit, omdat het vals gesteld is. Solidair-zijn kan nooit met zich meebrengen een loslaten der antithese, omdat wij niet solidair mogen en kunnen zijn met de afvallige en revolutionaire levens- en wereldbeschouwing, en daarom nooit kunnen arbeiden voor de komst van Gods Koningschap in een gemeenschap, die principieel met Zijn Woord geen rekening houdt en zich tegen de heerschappij van Christus verzet. Waarachtige solidariteit is juist alleen mogelijk vanuit de antithese. Om die antithese kunnen we niet heen lopen, omdat God haar heeft gesteld. Maar echte solidariteit is ook alleen mogelijk vanuit de gelovige beleving van de **waarachtige** antithese, die de genade daarin verstaat, en dus ook de solidariteit van het Paulinische „ik, de grootste van alle zondaars”; die de verzoening der antithese alleen in Christus weet, en die ook zelf heeft ervaren, en daardoor ook weet die verzoening niet eigenmachtig te kunnen bewerkstelligen en de tegenstelling niet zelf te kunnen overbruggen; die dus ook als vrucht heeft dat we de wereld ingaan om de boodschap der verzoening te prediken. Solidariteit die gepaard gaat met de ontkenning van de waarachtige antithese leidt tenslotte tot de ontkrachting van de zendingsopdracht, en tot het gemis van de klem der bekeringsoproep.

Maar deze conclusie, dat de solidariteit-idee juist alleen vrucht is van de beleving der schriftuurlijke antithese-idee, doet ons meteen beseffen, dat verlies van het solidariteit-gevoel moet voortkomen uit een niet meer verstaan van de ware antithese. De Barthianen hebben zich afgezet tegen een caricatuur van de antithese, een caricatuur die wij ervan gemaakt hebben. Wij hebben er alle redenen toe gegeven, dat anderen ertoe kwamen om te zeggen: voor zó'n antithese bedank ik stichtelijk; wij staan er schuldig aan, dat antithese en gereformeerde hoogmoed aan elkaar identiek gesteld zijn.

De inhoud van **Schilders** critiek is ons allen bekend. Hij heeft gestreden tegen de Kuype-

riaanse theorieën, die zich verwijderden van de Belijdenis. Daaronder viel ook de Gemeenegratie-theorie, die aanleiding gaf tot vervlakking en wereldgelijkvormigheid. Ook ten aanzien van de cultuur geldt een radicale antithese; en staat het „wat dunkt u van den Christus?” centraal. Hierover handelt zijn belangrijke boekje 'Christus en Cultuur'. Schilder stelt ook hierin met kracht het isolement, maar dan in de zin van Groen van Prinsterer een confessioneel isolement, waarin men trouw blijft aan de gereformeerde beginselen. Een letterlijk isolement is nooit door Schilder verdedigd.

De critiek, die van deze twee zo verschillende theologen losbrak en gericht was op de twee polen van het kuypriaanse denken (die van de particulariteit der genade tegenover die van de „algemene genade”), deze critiek heeft ons een dieper inzicht gegeven in de gevaren, die het gereformeerde leven bedreigden: het misverstaan van de waarachtige antithese, dat een hol en oppervlakkig activisme tengevolge had, en tegelijk een opkomend syncretisme, een losweken van de Belijdenis als consequente uitwerking van de speculatieve terreinenleer der Gemeenegratie-conceptie.

Toch is het verval daarmee niet gepeild, alleen aangetoond. Het zijn de symptomen van een dieper liggend **religieus verval**. De H. Schrift laat ons zo duidelijk zien dat beide, de negatie van de antithese en de hantering van een vertekende antithese, naast elkaar opkomen in Israël, zodra in wezen het genadekarakter van Gods verkiezing werd losgelaten en de verlossing niet meer geheel buiten zichzelf gezocht werd. Dit verval is een zaak van het hart, dus van het persoonlijk geloofsleven. Deze geloofsinzinking is er oorzaak van dat de verkeerde elementen in Kuypers gedachten (die natuurlijk in het denken van ieder reformator ook voorkomen) niet zijn gecorrigeerd, maar juist geusurpeerd. — Epigonen kiezen altijd de weg van de minste weerstand: zij werken uit wat de natuurlijke mens het meest aanspreekt in het werk van de grote meester, en zijn niet in staat zijn diepste bedoelen te doorzien om zo zijn eigen inconsequenties te corrigeren. — Het is een zaak van het hart, wanneer wij niet meer leven in ootmoedig besef van eigen verlorenheid en schuld, en die van de wereld alleen maar zien. Dan komt, precies als onder het oude bondsvolk, de valse roem, de pretentie, het vanzelfsprekendheidsgeloof, het wettisch activisme, het dopers isolement overal openbaar.

(Wordt vervolgd)

P. G. SMELIK.

Anders is het altijd zo, dat „wat Juf zegt” het eind is van alle tegenspreken, maar dat ging nu niet op. „Als de politie het komt te weten!” laat hem niet los. En ik vermoed, dat hij elke dag in angst verkeert, of de politie misschien hem straks uit huis komt ophalen, om hem naar de tuchtschool te brengen.

Ziezo nu wist de moeder het. En nu kon ze ook haar maatregelen nemen. Die zelfde dag ging ze nog naar de politie en deed daar haar verhaal. „Zegt u maar tegen uw jongen”, was het antwoord van de agent, „dat ik het al lang weet, maar dat er geen sprake van is dat hij naar de tuchtschool moet!”

Het leed was nu spoedig geleden. Toen Wim die middag uit school thuis kwam, zei ze met een verheerlijkt gezicht: „Nou zal ik je eens wat fijns vertellen. Je hoeft helemaal niet bang te zijn, hoor, dat de politie je zal ophalen. Ik ben zelf bij hem geweest. Hij moest er om lachen, dat jij zo bang was. Hoe komt dat kereltje er bij! Zeg maar tegen hem, dat ik al lang wist, wat er op het schoolplein was gebeurd. Maar dáárvoor gaan ze niet naar de tuchtschool! Laat hem maar weer vrolijk spelen!”

In eens klaarde het gezichtje op. Met dankbare ogen keek hij zijn lieve moeder aan en Wim was weer de vrolijke Wim van vroeger.

In haar buurt woonde een gezin, dat er niet te best aan toe was. De man dronk. Met het gevolg, dat de vrouw geregeld te weinig huishoudgeld had. De kinderen kwamen te kort. Je zag het aan hun gezichtjes en aan hun kleren. De mensen praatten er over, en gaven af op die „kerel”, die zijn gezin verwaarloosde; ze hadden te doen met die stumpers van kinderen, en met dat sloofje van een vrouw. „Ja, dat was toch wat met die drank!” (Al namen ze ook zelf wel eens een glaasje, maar op tijd en met mate!) Maar verder kwamen ze toch niet. Wat was er ook aan te doen, zolang die man niet radicaal met drinken op hield.

Deze „wijze” vrouw wist er ook van. Natuurlijk wist ze er van. De liefde had haar ogen gescherpt, maar ook haar hart geroerd en zette haar tot daden aan. Zovaak ze een jurkje of blousje of manteltje had van haar kinderen, waar ze uitgegroeid waren, of dat half afgedragen was, bracht ze even een bezoek aan dat arme gezin, praatte ze vriendelijk met die moeder, die het zo moeilijk had, zonder haar te beklagen en bij het heengaan reikte ze haar het pakje: „misschien kunt u dit nog gebruiken; 't is alles ook zo duur tegenwoordig!” Of ze bracht haar zo nu en dan eens wat goeds en wat lekkers; met de feestdagen b.v., of in de tijd, dat de fruitwinkels hun schatten uitstalden voor elks ogen; soms liet ze de kolenboer er een zakje brandstof bezorgen, waar niemand van wist.

Haar kinderen merkten daar natuurlijk wel eens iets van. „Moe, dat meisje van die arme mensen had mijn manteltje aan!”, zei er soms een. „Er niets van zeggen, hoor!”, was haar antwoord dan; „laten we blij wezen, dat we iets voor ze kunnen doen. Weet je, wat je wel eens kon doen. Ik koop wat garen, en dan moet jij daarvan een paar wantjes breien. Ik breng ze er dan stiekumpjes heen, maar praten er van zelf niet over. Fijn, hé!”

Zo bouwt ze aan haar huis en — tegelijk aan het huis van een ander.

HUISMANS.

## Elke wijze vrouw bouwt haar huis (Spr. 14 : 1a)

„Zij is goedertieren”.

„De liefde is goedertieren”, zegt de Apostel Paulus. D.w.z. Die het gebod der liefde betracht, en dus lief heeft, is goedertieren. Dat geldt dus ook van elke wijze vrouw. In heel haar optreden treedt het aan de dag, hoe haar hart in goedertierenheid uitgaat naar de haren, naar haar man en kinderen, naar allen, met wie zij in aanraking komt. Hierin vertoont zij het beeld van den Heere, haar God, van Wien we zingen: „Want goedertieren is de Heer!”

Goedertieren is meer dan weldadig, dan mild; meer dan lief en zacht; meer dan vriendelijk en meelevend.

Goedertierenheid komt voort uit een hart, dat bewogen is met het lot van anderen; dat het niet kan aanzien, dat anderen lijden; dat zich geen rust gunt, zolang ze niet al het mogelijke heeft gedaan om hulp te bieden, en het leed te verzachten.

Goedertierenheid treedt niet op met enige pretentie; maakt geen ophef; gaat geruisloos haar gang. Ze is als de dauw, die het door de hete zomerzon verschroeiende gewas vriendelijk verkwikt, zonder dat we er iets van merken. Ze is als de zachte meiregen, die zonder gedruisch neer zijgt op boom en blad, op veld en akker en al het schepsel als nieuw leven instort. Ziedaar het beeld van de goedertieren huisvrouw.

Ze merkt het aan haar kleine jongen, dat hij wat „heeft”. Niet meer die vrolijke spring-

in-'t-veld, die hij vroeger was. Hij zingt niet meer zijn vrolijke deuntjes; hij lacht zelden of nooit; hij speelt niet meer op — daar hapert wat. Dat gaat haar aan het hart. Hoe graag zou zij weten, wat de oorzaak is van zijn gedruktheid. Het hem vragen heeft geen resultaat. Hem er uithelpen kan zij niet. Zij denkt er niet aan, bars of zelfs maar onvriendelijk tegen hem op te treden. Integendeel — door nauwelijks iemand opgemerkt, besteedt ze aan hem te meer zorg. Zij wil er eens met zijn juf over spreken. Misschien kan die haar het raadsel oplossen. Ze valt met de deur in huis: „Is er wat met onze Wim? Hij is al een helen tijd niet meer het blijde ventje van vroeger!” Gelukkig is ze hier aan het goede kantoor. „Ja zeker”, is het antwoord, „zeker is er iets met Wim. Enkele weken geleden waren de jongens op het plein aan het stoeien; natuurlijk deed uw zoontje van harte mee. Een der jongens kwam te vallen, zo ongelukkig, dat zijn hoofd een en al bloed was. Allemaal wat van streek, natuurlijk. Maar één ervan wees Wim aan: „Dat is jou schuld!”

Dat was het ergste niet. Even later zei die jongen (wat vroegwijs), met een ernstig gezicht tegen hem: „Als de politie het gewaar wordt, moet je misschien wel naar de tuchtschool”. En dat was, hoe weinig hij van een „tuchtschool” af wist, een waar schrikbeeld. Wel heb ik hem geprobeerd aan het verstand te brengen, dat hij zich daarover niet ongerust hoefde te maken, maar het hielp niet.

### VERJAARDAGEN

De oude gewoonte om jaarlijks de geboortedag in feestvreugde door te brengen, valt op zichzelf niet af te keuren; die dag toch herinnert een ieder onzer, zo dikwerf hij terugkeert, dat wij God behoren te danken, die ons dit leven geschonken en door zijn goedheid reeds vele jaren daarvan heeft doen doorbrengen; vervolgens herinnert hij ons hoe slecht en nutteloos wij de ons van God verleende tijd hebben laten voorbijgaan, en eindelijk dat wij ons voor de nog overige tijd des levens aan de hoede van die God moeten aanbevelen.

CALVIJN

## PERSCHOUW

### Toen en nu

In een bespreking van de brochure der Anti-Rev. Partij „Overheid en Economisch leven” schreef Dr Ir J. G. J. C. Nieuwenhuis in „Tot Vrijheid geroepen” onlangs :

In het tweede jaar van zijn bewind, op 9 december 1902, zeide Dr. Kuyper in het debat met Mr. Troelstra over de tegenstelling „Marx of Christus” o.m. :

„Hoe komt de Christelijke partij tegenover die stand van zaken te staan? Op die vraag is mijn antwoord dit. Die stand van zaken stelt voor ieder, die den Christus belijdt, en de verdrukte en ellendige helpen wil, het dilemma: voor wie kiest ge, voor Marx of voor den Christus? Ik neem die tegenstelling absoluut, omdat het historisch deterministisch materialisme van Marx een absoluut, cosmologisch, het geheel der dingen omvattend, stelsel is. Welnu, even universeel als de Christus het geheel der dingen beheerst, wil ook Marx op zijn beurt, en de zijnen door hem, het geheel der dingen beheersen. Daarom is de vraag: kunnen en mogen zij, die den Christus uit overtuiging belijden, een oogenblik aarzelen? Het Marxistisch systeem is een systeem, dat het maatschappelijk leven in het eind materialiseert; dat de vraag: wat zal ik eten en wat zal ik drinken? maakt tot de hoofdvraag van de menselijke existentie, en dat aan alle andere levensuitingen geen andere waarde toekent, dan dat zij uit de verhoudingen van het economisch bestaan zich vanzelf kunnen ontwikkelen. Dit zo zijnde, heeft de heer Schaper er terecht op gewezen, dat de Heilige Schrift twee reeksen van teksten heeft; aan de ene kant ene reeks van teksten, die de rijke zonder ontferming aangenaam in de oren klinken en waarop deze zich gaarne beroept; aan de andere kant ene reeks van teksten, waarop gaarne de verdrukte en ellendige zich beroept. En hij heeft volkomen gelijk — dit wens ik hier openlijk uit te spreken — dat wie een van beiden doet, hetzij hij die eerste, hetzij hij die tweede reeks teksten apart neemt, miskent de betekenis van de Schrift en miskent de persoon van den Christus. Dat is het, waaraan zich schuldig maakt de Christen, die, met goederen bedeeld, zijn hart toesluit; maar datzelfde is het waaraan zich ook schuldig maken de heer Schaper en de zijnen, die het land doortrekken om onder de Christelijke proletariërs de schijn aan te nemen, alsof eigenlijk de Christus aan hun zijde stond en alsof zij weinig anders dan de wensen van den Christus trachten te realiseren.

Het standpunt, dat een Christen daarentegen alleen kan en mag innemen, is, niet te delen wat in de Schrift verenigd is, maar aan beide gelijkelijk vast te houden. En wanneer ik nu in het land zie, dat de mannen van „Patrimonium” en van de Rooms-Katholieke Volksbond, niettegenstaande de sterke verleiding, die op hen uitgeoefend is om ze af te trekken van hun kringen, toch weerstand hebben geboden, geen oogenblik voor de verleiding zijn bezwaken, en liever een deel lotsverbetering in de steek laten dan dat zij iets in de steek zouden laten van hun belijdenis, dan vraag ik, Mijnheer de Voorzitter, of de heer Schaper daar zelf toch niet in ziet een teken van hoog karakter, een blijk van geestelijke kracht. Is hij het niet met mij eens, dat het volk gelukkig mag heten, dat nog zulk een brede kring van mannen bezit, die, als zij voor de keuze komen te staan tussen lotsverbetering en het maintaineren van eigen geestelijke overtuiging, het eerste weten ten offer te brengen en het laatste te kiezen”.

Er is sindsdien veel veranderd.

In de Christelijke vakorganisatie van werknemers valt een socialistische zuigkracht waar te nemen, die — blijkens de teruglopende verkiezingscijfers van de A.R.P. — angstwekkend moet worden genoemd óók voor hen, die niet tot de A.R.P. behoren.

Die socialistische zuigving vindt men zelfs onder predikanten, R.K. geestelijken, Christelijke onderwijzers en andere volksgroepen, zoals middenstanders en boeren, waarvan men dat vroeger nooit zou hebben verwacht.

De geestelijke en politieke leiders van dit Christelijk volksdeel weten vaak niet beter te doen dan zich ook naar deze zuigving te

voegen, niet voldoende beseffende, dat deze op den duur een economische ontredde zal veroorzaken, welke ongetwijfeld ook de arbeiders zal treffen.

Zowel de K.V.P. als de A.R.P. en de C.H.U. zullen straks ervaren, dat zij door zich in de zuigving van de P.v.d.A. te begeven, toen zij in het huidige Kabinet (en dat daarvoor) gingen samenwerken met de P.v.d.A. hun vroegere principiële stellingname tegen het socialisme van de P.v.d.A. prijsgaven, niettegenstaande dit socialisme weinig of geen verschil uitmaakt met het socialisme van de oude S.D.A.P. (men leze het partijprogramma van de P.v.d.A. maar eens aandachtig door!)

Ik ben er dan ook van overtuigd, dat — indien door de gelederen van de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U. geen principiële stellingname, ook van de zijde der werknemers (zoals dat in de dagen van Kuyper wel het geval was) meer mogelijk is, wij met huid en haar aan het socialisme zullen worden overgeleverd.

Als de Christelijke beginselen, als het Christelijke karakter van ons Volksleven, geen begeestering meer kunnen wekken bij de geestelijke leiders van ons volk; als de Christelijke arbeiders thans en voortaan een vermeende lotsverbetering op stoffelijk gebied uit handen van of in samenwerking met de P.v.d.A. verkiezen boven hun eigen geestelijke overtuiging, dan ziet het er inderdaad donker uit voor ons land.

De onderhavige brochure van de A.R.P. moet in verband hiermede m.i. beschouwd worden als een teken aan de wand.

Hoe meer je je in de situatie van een halve eeuw geleden inleeft des te meer respect krijg je voor de duizenden arbeiders, die meestal in erbarmelijke omstandigheden levend, om Christus' wil weerstand hebben geboden aan de verzoeking, welke in de sociaal-democratische propaganda rusteloos tot hen uitging.

Zij hebben geleefd uit Christus' woord: Zoek eerst het Koninkrijk Gods!

Trouwens: als dat niet waarlijk wordt gedaan is alle christelijk-politieke en -sociale actie zonder meer een leugen!

### Christen-zijn

In Patrimonium vergastte Baas zijn lezers op deze expectoratie:

Ik ben bang dat er heel wat waterverchristenen zijn tegenwoordig. Ik moet dat voorzichtig zeggen, want over het hart kan en mag niemand oordelen. Maar als de anderen een vergelijking maken met de dagen van hun jeugd, dan is er heel wat veranderd en niet ten goede. Het huisorgel is weg, om maar met iets te beginnen. Dat is antiek. En zingen doen wij toch al lang niet meer! We hebben het ook niet zo druk over de preek. De vrouwen babbelen veel, héél veel over hoedjes, schoentjes, halsdoekjes en manteltjes. Daar komt geen eind aan. De mannen hebben het over motoren, bromfietsen en wat dies meer zij en niet over de a.s. verkiezingen of over de sociale beweging. Vroeger was elke christelijke onderwijzer en iedere student een propagandist voor Abraham Kuyper, kom daar nu eens om! Met de radio en televisie is de wereld onze huiskamers binnengedrongen en heeft zij de mentaliteit geheel veranderd. Het is een waagstuk thans nog een vergadering te houden, maar voor film of circus zijn de meeste mensen direct te porren. En de arbeid in het Koninkrijk Gods wacht vaak tevergeefs op vrijwillige krachten.

Toen Lukas Lindeboom dominee in Zaan-dam was, zond hij zijn catechisanten des zondagsmiddags twee aan twee uit. Ze moesten soms uren lopen naar een dorp of gehucht om daar een zondagschool te stichten en na afloop van de les de ouders te bezoeken. Dat was de vrije dag voor de jongens, die in de week 12 tot 16 uur per dag werkten.

Thans is een uurtje per zondag de mensen al te veel. Toen Henk Amelink, de pas overleden oud-secretaris van het C.N.V., nog in de textiel zat, moest hij met een vermoeid lichaam en een bonzend hoofd zich in de sociale kwestie inwerken. Maar Kuyper had één ding muurvast in de harten gehamerd: Christus is Koning op alle terreinen des levens! Thans is de sociale band voor velen een trek-organisatie en een makelaar bij ontslag of andere moeilijkheden. Het vergaderen laat men maar aan een handvol getrouwen over. Dat gaat zo niet goed! Dat is lelijk

## KRITISCHE KRABBELS

### Gekleurde brillen

Mijn jongste zoon kwam opgetogen thuis, met in z'n ene hand een bundeltje plaatjes en in z'n andere hand twee brillen, 'n rode en 'n groene.

„Vader, ziet U wat er op die plaatjes staat?” vroeg hij, terwijl hij mij de plaatjes in de hand drukte.

Ik zag alleen maar moeilijk te ontwarren rode en groene lijnen, dus moest ik antwoorden dat ik de bedoeling van de plaatjes niet vatte.

„Zet nu deze rode bril eens op” raadde mijn Benjamin.

Toen ik met enige moeite aan deze wens had voldaan, verdwenen de rode lijnen en de overblijvende groene lijnen vormden een duidelijk, afgerond tafereel. Toen ik de groene bril gebruikte verscheen op dezelfde plaatjes een heel ander beeld.

„Wat machtig, hé vader, hebt U dat al eens eerder gezien?” vroeg m'n jongste enthousiast en zonder antwoord af te wachten, holde hij naar moeder om die deelgenote te maken van zijn verrukking.

De vraag: „hebt U dat wel eens eerder gezien?” laat me niet los.

Grote kinderen doen vaak dingen, die kleine kinderen ook doen.

Maar wat voor kinderen onschuldig spel is, kan voor grote kinderen gevaarlijk zijn.

Wat hebben de gekleurde brillen de Kerk al onnoemelijk veel schade berokkend.

Onze Gereformeerde belijdenis, de catechismus en de geloofsbelijdenis zeggen mooie, vertroostende dingen over de Kerk.

Mooie, vertroostende dingen, die ook de Bijbel ons van de Kerk laat zien. De lijn van Gods souvereine genade domineert, we zien de lijnen van Christus vergaderend werk en de lijnen van de menselijke zonden. Al die lijnen geven ons het beeld van het vast gebouw van 's Heren gunstbewijzen.

Een bestek, getekend door de Opperste Bouwheer en Kunstenaar, dat wij nooit kunnen en mogen proberen te vangen in geleerde constructies.

Wij „zien” de Kerk alleen, als de Here ons geeft verlichte ogen des verstands.

Wij „zien” de Kerk niet als we tot Schrift en Belijdenis gaan met een gekleurde bril. Met een bril, die bepaalde lijnen oplost en onzichtbaar maakt.

En nu is dit het nare van die gekleurde brillen, dat de dragers niet weten en niet weten willen, dat ze gekleurde brillen dragen.

De lijnen, die ze zien, zien ze duidelijk en de lijnen die ze niet zien, zijn voor hen onzichtbaar.

Dan wordt argumenteren moeilijk en overtuigen onmogelijk.

Broeder Jansen draagt een groene-, broeder Pieterse een rode bril.

De lijnen, die broeder Jansen (alleen) ziet, zitten er ook werkelijk in.

Het tafereel, dat broeder Pieterse met overtuiging en enthousiasme van de Kerk op-hangt, is niet vals, alleen wat onvolledig.

Beiden verwijten ze elkaar, dat de ander de kerk niet „ziet”.

Beiden verwijten ze de schuchtere derde, dat hij geen oog heeft voor (hun) grote lijnen betreffende de belijdenis der Kerk over de Kerk.

Soms is reformatie een eidelijke reactie tegen langdurend verval.

Maar reformatie kan ook zijn: de weigering om de van hogerhand voorgeschreven gekleurde bril te dragen.

Dan is deformatie: binden, waar de Schrift niet bindt.

Zó was de Vrijmaking: reformatie.

Maar zó is doorgaande reformatie: bidden om verlichte ogen des verstands.

Dan hebben we geen bril nodig en schuwen we gekleurde brillen.

Dan wordt gená van waarheid blij ontmoet, de vrede met een kus van 't recht begroet.

FRATER.

**mis! Wie geen lust heeft in enige arbeid in het Koninkrijk Gods, heeft zich ernstig af te vragen of hij inderdaad wel een christen is.**

Dan zijn wij ver van de sfeer verwijderd, die ons uit de bladen van het Nieuwe Testament toespreekt. Ik en u”.

Ja, dat waren mannen, christen-mannen die Amelink en de zijnen.

Toen Amelink ging trouwen, nam hij maar enkele uren vrij voor die belangrijke bezigheid. Want er was geen sprake van dat men voor zo iets vrij-af gaf met behoud van het loon!

En toen Amelink „vrijgesteld” werd van Unitas kreeg hij als zodanig nog wat minder loon dan hij als arbeider verdiend had. „Ze” mochten eens zeggen, dat hij er toch maar beter van geworden was.

Amelink is lid van de Tweede en Eerste Kamer geweest. Maar in het laatst van zijn leven bedankte hij voor de A.R.partij. En de ontwikkeling in het C.N.V. vervulde hem met de grootste zorg.

Dat waren mannen en dienaars!

## VAN HIER EN GINDS

### Een stem van „de zwarte kerk”

In Ibadan in Negeria is een conferentie van de afrikaanse kerken gehouden. Wij schreven er reeds over. Deze conferentie was een vertegenwoordiging van de niet-roomse christenheid van Afrika, welke 10 % der bevolking uitmaakt. Aan het eind van de conferentie stelde deze de volgende boodschap op.

„Wij, afgevaardigden naar de eerste pan-Afrikaanse kerkenconferentie, ooit in Afrika gehouden, verheugen ons erover, dat God ons tesamenriep, en zenden in Zijn naam onze groet uit Ibadan in Negeria aan alle kerken van Afrika.

Wij komen uit Sierra Leone, Gambia, Negeria, Frans-West-Afrika, Liberia en Togo, Kameroen, Frans-Aequatoriaal Afrika, Belgische Kongo, Angola, Zuid-Afrika, Mozambique, Egypte, Ethiopië en Madagascar, als ook uit andere delen van de wereld.

Maar hoe verschillend onze talen ook mogen zijn, toch is de reden waarom wij hier bijeenkwamen dezelfde: wij hebben onze Heer Jezus Christus lief en zijn de levende bevestiging van Zijn evangelie, dat wij één volk zijn, of wij nu Ibo, Yoruba, Douala, Engels, Afrikaans, Zoeloe, Sesuto, Portugees, Frans, Kikuyu of enige andere in Afrika gangbare taal spreken. Wij zijn één in Hem, die als Jood in Bethlehem werd geboren, die voor Herodes naar Egypte vluchtte, die opgroeide in Nazareth, die stierf in Jeruzalem, die daar ook verrees en die thans in Ibadan leeft en in elke andere stad of dorp in de wereld, die door Zijn Vader geschapen werd.

Van dit één-zijn in Christus hebben wij op deze conferentie zo'n rijke ervaring opgedaan, dat niemand onzer die ooit meer vergeten zal.

Hier bijeen, hadden wij overvloedige redenen om God te danken voor de wijze waarop het evangelie naar zovele landen werd gebracht en om tegelijkertijd met verbaasde vreugde vast te stellen, dat dit evangelie de levens van zovele mannen en vrouwen in Afrika veranderd heeft.

Wij danken God, dat in dit werelddeel, dat het toneel van zulke allerbelangrijkste gebeurtenissen gaat worden, de christelijke kerk reeds zo diepe wortels heeft geslagen. Maar wij weten eveneens, dat er nog miljoenen zijn, die het evangelie nog niet hoorden en wij aanvaarden het beroep dat op ons wordt gedaan om onze door materialisme en secularisme bedreigde landen te kerstenen.

Tegenover die ervaring, hoe rijk en diep onze eenheid wel was, bekennen wij ons schuldig aan alles wat ons verdeelt en wat ons verhindert onze eenheid in Hem overtuigend te belijden; nochtans nemen wij ons voor dit met Zijn hulp te doen. Wij geloven en belijden, dat Christus van ons eist, dat wij onze kerkelijke verdeeldheid te boven komen. Eveneens geloven en belijden wij, dat Hij van ons eist, dat wij ons opmaken om aan alle ongerechtigheid een einde te maken, die in rassendiscriminatie haar oorsprong vindt en die strijdig is aan Gods wil.

Wij verheugen ons over de ontwikkeling der Afrikaanse landen naar zelfbestuur en over het vrij komen van wat Afrika aan krachten en talenten bezit, maar tegelijkertijd bidden wij, dat die krachten en talenten in dienst mogen worden gesteld van Hem, die wij als Heer der gehele mensheid belijden.

In de tweede helft van deze eeuw zal het Afrikaanse continent van ongeëvenaarde veranderingen en gebeurtenissen getuige zijn. Sommigen zullen die toejuichen, anderen zullen er voor beducht zijn. Wij bidden, dat

de christelijke kerk van Afrika in al die beslissende jaren haar rol van voorvechter en leermeester, raadsman en herder zal mogen spelen. Wij zijn ons in alle nederigheid van onze verantwoordelijkheden tegenover God en tegenover dit werelddeel bewust. Wij willen ons aan die verantwoordelijke taken volledig wijden, in het vertrouwen dat wij daarbij door onze medechristenen in Afrika en in de gehele wereld geleid en gesteund zullen worden.

In de naam van de Vader aller mensen, in de naam van de Zoon die ons aller Verlosser is en in de naam van de Heilige Geest die ons bezielt, verklaren wij één te zijn in Christus. Amen.”

### Nauwere samenwerking tussen Europese kerken

Uit berichten van de Duitse Evangelische Persdienst krijgt men de indruk, dat de Berlijnse Lutherse bisschop Dibelius een geslaagde poging heeft ondernomen om de samenwerking van Europese kerken, waarmee vorig jaar te Liselund in Denemarken een begrensd en misschien zelfs eenzijdig begin werd gemaakt, op brede grondslag te plaatsen.

Daartoe, aldus deze Duitse berichten, kwamen onlangs in Berlijn kerkelijke vertegenwoordigers uit Groot-Brittannië, Scandinavië, Nederland, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland bijeen.

Men verwachtte van bredere samenwerking een versterking van het kerkelijke leven in de Europese kerken en een groter effect van de arbeid van de Wereldraad van Kerken. Van essentieel belang achtte men de medewerking zowel van de orthodoxe en de evangelische (d.i. Lutherse en Calvinistische) als van de Anglicaanse kerken uit het Oosten en het Westen van Europa.

Men zag als vraagstukken waarmee men zich zou moeten bezig houden: de wereldvrede en de veranderingen in Europa's politieke, sociale en economische structuur. Een brandend probleem bleek voorts de toenevende secularisatie (verwereldlijking) van de Europese cultuur- en levensbeschouwing.

Men wil blijkbaar een grote conferentie bijeenroepen: bisschop Dibelius zal die conferentie samen met de Lutherse bisschop Lilje van Hannover en de secretaris van de Synode der Ned. Hervormde Kerk, ds Emmen, voorbereiden.

De Engelsman dr John Baillie werd voorzitter van een adviserend college.

### De „modaliteiten” in de Ned. Herv. Kerk

De Ned. Hervormde Kerk telde aan het begin van dit jaar 1920 gemeenten met 2046 predikantsplaatsen. Daarvan behoren er 307 tot de in dogmatisch opzicht meest rechtse richting, die van de „Gereformeerde Bond in de Hervormde Kerk”. Tot de vrijzinnige richting behoorden er 307 en tot de orthodoxe modaliteit (confessionelen en zg. midden-orthodoxen) 1402.

Het aantal predikantsvacatures bedraagt 192, waarvan 62 Geref. Bond, 58 vrijzinnig en 72 orthodox. Van die 192 zijn er 80 onvervulbaar („uitstervende” gemeenten dus), waarvan 19 Geref. Bond, 32 vrijzinnig en 29 orthodox.

Vergelijking van deze cijfers met die van 1 januari 1957 leert, dat het aantal predikantsplaatsen is gestegen van 2029 op 2046. De winst daarvan komt vrijwel geheel ten goede aan de orthodoxe richting, want de Geref. Bond zag zijn getal met 2 dalen en de vrijzinnigen met 4 stijgen.

Het aantal vacatures daalde van 211 op 192, van welke daling de drie richtingen gelijkelijk geprofiteerd hebben.

Het aantal onvervulbare vacatures steeg van 72 op 80. Hier lijdten de vrijzinnigen het grootste verlies, want hun getal aan onvervulbare vacatures krom van 26 op 32.

De Geref. Bondsrichting is het sterkst in Zuid-Holland, met 120 predikantsplaatsen. De

vrijzinnigen zijn het sterkst in Friesland, waar zij 84 predikantsplaatsen hebben. De orthodoxen hebben de meeste predikantsplaatsen in Zuid-Holland, nl. 255, maar daar hebben zij ook de meeste vacatures (40), evenals de Geref. Bond, die er 29 heeft.

De vrijzinnigen kampen het meest met vacatures in Friesland, nl. 21. Van de onvervulbare vacatures staan Groningen en Friesland met elk 17 bovenaan. Daarvan hebben de vrijzinnigen in Friesland alleen er 13, de orthodoxen in Groningen 12.

In Limburg heeft de Ned. Hervormde kerk slechts 22 predikantsplaatsen, die allen orthodox zijn. Daarvan zijn er slechts 2 vacant.

## KERKNIEUWS

**Tweetal** te Bedum: J. H. v. d. Hoeven te Houwerzijl en H. J. de Vries te Berkel (Z.-H.)

**Beroepen** te Sliedrecht: kand. H. Smit te Utrecht;

Te Armadale (Australië) M. J. Blok te Utrecht;

Te Garrelswaer, kand. H. Stolk te Amstelveen.

**Bedankt** voor Deventer en Nijmegen: J. Mulder te Gees (Dr.)

**Ds J. van Benthem.** Het zendingscollege van de samenwerkende kerken in Groningen heeft aan de Kerken voorgesteld nu ds Van Benthem niet naar Borneo kan vertrekken hem uit te zenden naar Nieuw Guinea.

**Herinstituering kerk Vianen.** De classisvergadering Dordrecht/Gorinchem verleende approbatie aan het besluit tot herinstituering van de kerk van Vianen. Hierdoor is aan de inwoning van de vianense broeders en zusters in de kerk van Leerdam een einde gekomen.

**Adressen: Kerk van Winterswijk:** J. Elzinga, Kl. Parallelweg 31, Winterswijk;

Diakonie: D. Hoekstra, Elzenstraat 41, Winterswijk.

**Kerk van Sliedrecht:** G. van Meerkerk, Oosterbrugstraat 33, Sliedrecht;

Diakonie: B. van As, B 123, Sliedrecht.

**Kerk van Barendrecht:** J. v. d. Stoep, Mr Thorbeckestraat 17, Tel. K 1806 - 2986.

**Ds J. van Benthem:** Gosechtstr. 9, Haren (Gr.)

**Theologische Hogeschool:** Geslaagd voor het kand. examen, de Heer J. v. d. Hoeven, Bilderdijkstraat 42 B, Rotterdam.

### DE „SCHOOLDAG”

De „Schooldag” zal D.V. dit jaar gehouden worden op woensdag 24 september. Nadere mededelingen volgen. Men vrage kaarten aan bij de pedel der Hogeschool, de Heer J. Bos, Broederweg 15, Kampen.

## Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452



Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

### BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begon de nieuwe jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonnées hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonnées aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

### ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.



### FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.